

325.14-027.583(497)

Aleksandar KITANOVSKI, PhD¹

Prof. Aleksandar DONCEV, PhD²

IMIGRIMI ILEGAL NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË

ИЛЕГАЛНА ИМИГРАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ILLEGAL IMMIGRATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA

Abstract

Over the last decade observed rapid changes in the migratory flows from and through the Western Balkans. However, irregular migration deserves special attention by the authorities. It is an issue that is important in terms of public and personal safety and often associated with serious and organized crime and violation of human rights.

Positioned centrally in the Balkans, Macedonia is vulnerable to illegal migration. Recent political and social developments in the Middle East and North Africa have a significant impact on migration flows and affect other regions, including our own. The number of illegal migrants from these regions are increasing year by year, especially after the Arab protests that began in late 2010. and expanded in 2011. According to certain data it can be concluded that in most cases Macedonia is not their final destination, but part of the transit route to the European Union. However, before continuing its journey to Europe, migrants retain a certain time between the Macedonian borders.

It is recognized that, from a security perspective, Macedonia is one of the crossroads of the main routes of terrorism, illegal migration, trafficking in drugs, weapons and people from Asia and Africa to Western Europe. Enhanced migration flows are not a surprise. National strategy to combat human trafficking and illegal migration in the country says that the current financial crisis and greater political instability

¹ Faculty of law, international relations and diplomacy – MIT University Skopje.

² Faculty of law, international relations and diplomacy – MIT University Skopje.

in Asia and the Middle East are likely to have a significant effect on trends in human trafficking in Southeast Europe for the upcoming period.

Keywords: illegal immigrants, human trafficking, organized crime, violation of human rights, asylum.

Во текот на последната декада забележани се брзи промени во миграциските текови во, од и преку земјите од Западен Балкан. Регуларната миграција е многу важна за социоекономскиот и демографски развој на државата; сепак, и нерегуларната миграција заслужува посебно внимание од страна на надлежните органи. Се работи за прашање кое е важно од аспект на државната и личната безбедност и најчесто е поврзано со сериозен и организиран криминал и повреда на човековите права.

Откако се вовеле визната либерализација за земјите од Западен Балкан, на регионот почна да се гледа претежно како на извор на илегална миграција кон Европската Унија. Во текот на последните неколку години, целото внимание беше насочено кон барателите на азил од земјите од Западен Балкан. Сепак, не може да се занемари фактот дека регионот претставува и зона на транзит кон ЕУ.

Позиционирана централно на Балканот, Македонија е подложна на илегална миграција. Неодамнешните политички и социјални случувања во Средниот Исток и Северна Африка имаат значајно влијание врз миграциските текови и влијаат врз другите региони, вклучувајќи го и нашиот. Бројот на илегални мигранти од овие региони се зголемува од година во година, особено после Арапските протести што започнаа при крајот на 2010 год. и се проширија во 2011 год. Според одредени податоци може да се заклучи дека во повеќето случаи Македонија не е нивна крајна дестинација, туку дел од рутата на транзит кон земјите-членки на Европската Унија. Сепак, пред да го продолжат своето патување кон Централна и Западна Европа, мигрантите се задржуваат одредено време помеѓу македонските граници.

Фактот што Македонија со својата централна местоположба претставува природна и географска крстосница помеѓу Европа, Азија и Африка е признаен во Националната концепција за безбедноста и одбраната, основниот стратешки документ за безбедноста

на државата, усвоен во 2003 год. Се признава дека, од безбедносна перспектива, Македонија е една од крстосниците на главните патишта на тероризмот, илегалната миграција, илегална трговија со дрога, оружје и луѓе од Азија и Африка кон Западна Европа. Дополнително, Безвизниот режим кој беше воведен во 2009 год. и проширен во 2010 год. доведе до значаен пораст на протокот на луѓе од и преку земјите од Западен Балкан кон земјите членки на Европската Унија. Покрај зголемениот број патници за туристички, бизнис или други оправдани цели, се зголеми и бројот на илегални преминувања на државната граница и злоупотреба на правото на барање азил.

Засилените миграциски текови не се изненадување. Националната стратегија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија вели дека „моменталната финансиска криза и зголемената политичка нестабилност во Азија и Средниот Исток веројатно ќе имаат значаен ефект врз трендовите на трговијата со луѓе во земјите од Југоисточна Европа за претстојниот период.“ Истите предвидувања можат да се најдат и во МАРПИ Миграциската анализа која забележува дека иако бројот на мигранти од азиските и африканските држави не беше толку висок во 2010 год., постојат индикации дека нивниот број ќе се зголемува.

Илегална миграција – причини и начин на делување

1. Географска положба – Балканска рута

Македонија е дел од т.н. „Балканска рута“ која го има следниов тек: мигрантите ја преминуваат турско-грчката граница од каде имаат три опции да ја напуштат државата: 1) по воздушен пат (интра-Шенген лет), 2) по воден пат (интра-Шенген ферибот за Италија) и 3) по копнен пат (преку Бугарија или преку Западен Балкан).¹⁵ Оние кои се одлучуваат да патуваат преку Западен Балкан ја преминуваат македонската граница, обично во околината на Гевгелија и во помал дел во околината на Битола, продолжуваат кон Србија (во близина на граничниот премин Табановце) со цел да стигнат до земјите од Западна Европа. Најчесто, влезот во Шенген зоната е Унгарија. Откако мигрантите ќе ја преминат грчко-македонската граница, некои веднаш продолжуваат кон Србија, но многу од нив поминуваат извесно време во селата во

близина на српската граница. Такви познати „попатни станици“ се селата Лојане и Ваксинце.

Факторите кои ги принудуваат луѓето да ја напуштат својата татковина се нарекуваат **фактори кои притискаат (push фактори)**. Вообичаено, се поврзуваат со лошата економска ситуација и низок животен стандард, но тука се и безбедносните причини. Честопати, и едните и другите играат важна улога. Од друга страна, факторите кои привлекуваат (pull фактори) се оние кои ги мотивираат луѓето да се преселат во одредена земја или област. Логично, луѓето мигрираат во држави кои нудат подобри економски услови и подобар животен стандард, како и добар систем на социјална грижа и здравствена заштита, како што се побогатите земји-членки на ЕУ. Освен тоа, луѓето имаат тенденција да одат во држави каде веќе постојат заедници од нивно потекло, особено онаму каде веќе имаат роднини.

Како што веќе е познато, Балканската рута започнува во Турција. Еден од факторите кои ја олеснуваат илегалната миграција е либералната визна политика која Турција ја има кон земјите од Северна Африка и Средниот Исток, вклучувајќи безвизен режим со Иран, Ирак, Сирија, Египет итн.

Антон Травнер, раководител на Секретаријатот за спроведување на Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа ја застапува теоријата на цена. „Веројатноста дека некое лице ќе одлучи да мигрира илегално, иако ова може да значи дека неговиот живот или животот на неговите блиски е ставен во опасност и земајќи ги во предвид психо-социјалните околности, е правопрпорционален со визијата за неговиот живот во земјата која е негова цел, а обратнопропорционален со трошоците кои треба да ги плати за неговото патување и неволјите кои ги очекува во текот на патувањето или во посакуваната земја.“ Со други зборови, лицето одлучува да мигрира и ја избира рутата според сликата која ја има за посакуваната земја (подобри животни услови), цената која треба да ја плати и очекуваните ризици и тешкотии. Поедноставно, се работи за „кост-беневит“ анализа која треба да покаже дека мигрирањето се исплати.

Присуството на олеснувачи на илегалната миграција е уште еден фактор кој привлекува (pull фактор) и на кој треба да се обрне внимание. Улогата на олеснувачите обично е да ја претставуваат врската со организираната криминална група која го организира

патувањето на мигрантите, вклучувајќи луѓе кои се занимаваат со криумчарење и трговија со луѓе како и „попатни станици“ каде мигрантите добиваат сместување и можат да се одморат пред да продолжат со патувањето. Такво место е селото Лојане во близина на граничниот премин Табановце.

Друг фактор кој може да игра улога е можноста за пристап до сивата економија како извор на финансирање на нивното патување. Сепак, мигрантите се многу внимателни да не се вклучуваат во илегални активности за време на патувањето поради ризикот да бидат откриени од полицијата. Мигрантите обично патуваат во групи и се поврзани со криминални групи (криумчари) кои им го олеснуваат транспортот.

„Пред нив е долг и тежок пат за кој се подготвувале со години. Го продаваат својот имот или позајмуваат пари од роднините бидејќи нивната миграција чини многу. Затоа, се трудат да го преземат најнискиот ризик да бидат откриени. Нивното движење е ограничено, па се потпираат на организирани криминални групи кои за одредена сума „гарантираат“ дека трудот ќе им се исплати.“

Според ФРОНТЕКС, од 2011 год. постои тренд на пораст на криумчарењето мигранти на македонско-српската граница за разлика од претходните години кога мигрантите беа само-организирани, се потпираа на аматерски мапи, инструкции и насоки.

Според Националниот известувач за трговија со луѓе и криумчарење мигранти, нелегалниот трансфер е организиран и транс-национален, и вклучува криминални групи и сторители со различна позадина. Додека во 2011 год. криминалните групи беа сочинети од македонски државјани поврзани меѓународно со криминални групи од Србија и Грција, Националниот известувач забележува дека во 2012 год. модус операнди се променил – постојат криминални групи од Авганистан и Пакистан кои престојуваат во Грција и Турција како организатори на патувањето на мигрантите. Тие регрутираат лидери помеѓу мигрантите и ги обучуваат како да патуваат преку транспортната рута. Македонските државјани се вклучени во фазата на транспорт на мигрантите од јужната граница кон македонско-српската граница т.е. селата кои служат како собирни пунктови (Лојане и Ваксинце). Како средства за превоз се користат патнички возила и комбиња, но исто така и јавен превоз како што се редовни автобуски линии и возови. Ова значи дека илегалната миграција станува сè поорганизирана и

посериозна каде криминалните групи имаат блиска соработка, без разлика на националноста и етничката припадност, додека „криумчарењето мигранти“ има транснационален карактер.

Криумчарењето мигранти за прв пат беше класифицирано како кривично дело во македонскиот Кривичен законик во 2004 год. Дел е од триесет и четвртата глава од Кривичниот законик на Македонија – кривични дела против човечноста и меѓународното право како член 418-б29 и е во согласност со Протоколот против криумчарење мигранти по копнен, воден или воздушен пат со кој се надополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал. Согласно законот, сторител може да биде лице кое илегално пренесува мигранти преку државната граница, лице кое прави, набавува или поседува лажна патна исправа со таква цел или лице кое врбува, превезува, купува, продава, засолнува или прифаќа мигранти. Во случај кога животот и здравјето на мигрантот се нарушени при вршењето на делото, постојат повисоки казни со затворска казна од најмалку осум години. Ова може често да се случи, со оглед на тоа што мигрантите кои се криумчарени во возила се кријат во мали багажници. Постои посебен член (418-в) за организирана група и поттикнување на извршување на делата трговија со луѓе и криумчарење мигранти. Важно е да се напомене дека предметите и превозните средства употребени за извршување на делото (или организирање група за таа намена) се конфискуваат.

Првиот случај на криумчарење мигранти од Авганистан беше откриен во 2009 год. на граничниот премин „Богородица“ (во близина на градот Гевгелија). Мигрантите биле пронајдени во камион кој го возел македонски шофер. Претходно, повеќето од мигрантите кои биле криумчарени имале кинеско или албанско потекло и во најголемиот дел од случаите нивната крајна дестинација била Грција.

Криумчарењето мигранти не е единствен криминал поврзан со илегалната миграција. Самото преминување на границата на недозволен начин претставува кривично дело. Освен тоа, незаконитиот престој е причина за протерување од земјата, согласно член 101 од Законот за странци. Сепак, во речиси сите случаи мигрантите не поседуваат никакви документи за идентификација. Во случај кога идентитетот на странецот не може да се докаже, се задржува во Прифатниот центар врз основа на судска одлука и

останува таму сè додека не се обезбедат податоци за неговиот идентитет. Праксата покажува дека оваа процедура е многу долга и во повеќето случаи речиси невозможно да добие завршница. Една од причините кои ја попречуваат идентификацијата е тоа што повеќето од државите на потекло на мигрантите не водат евиденција за своите граѓани, или почнале да го прават тоа неодамна, или пак имаат податоци само за граѓаните со криминално минато. Освен тоа, честопати мигрантите даваат лажни информации што ја прави постапката уште покомплицирана. Според Законот за странци (член 141), кога постои постапка за протерување на одредено лице од државата, треба да му се даде објаснување на јазик кој го разбира. Ова е уште еден предизвик за македонските надлежни органи. Да се најде преведувач/толкувач од Фарси, Пашто или јазикот Урду не е лесна задача. Честопати, надлежните се потпираат на превод обезбеден од мигрант кој е сместен во Прифатниот центар и говори англиски јазик. Како што потенцира ИОМ, овој пристап подигнува прашања во однос на квалитетот на преводот и доверливоста на постапката. Згора на тоа, мигрантот кој зборува англиски е поверојатно да биде поврзан со криумчарите или организираната криминална група.

Законот за странци предвидува дека помагањето илегален влез, транзит или престој со цел противправна имотна корист ќе се казни со казна затвор од најмалку три години. Еден начин за помагање на илегалниот влез може да биде овозможување сместување под наем што не е невообичаено за пределите во близина на границите. Интервјуата кои беа спроведени во селата Лојане и Липково покажаа дека оние кои даваат сместување под наем за мигрантите најчесто не се свесни дека вршат кривично дело.

Во случај кога странецот е жртва на трговија со луѓе (кога постојат основи за сомневање дека е жртва), постои двомесечен период на донесување одлука каде на странецот му е обезбедена заштита и поддршка во процесот на опоравување. Во овој период, тој/таа треба да одлучи дали ќе соработува со надлежните при откривање на криминалот и сторителите или ќе се врати во земјата каде е легален резидент. За време на овој период, жртвата не може да биде протерана од земјата. Кога странецот ќе одлучи да соработува при откривање на кривичните дела, постои основа за издавање на привремена дозвола за престој. Друг начин за илегален влез е употребата на фалсификувани документи.

Рeadмисија и враќање

Важен механизам за справување со миграцијата се договорите за реадмисија и нивното спроведување. Во МАРРИ Миграциската анализа 2012 се вели дека прашањата за реадмисија биле меѓу оние кои предизвикале најголем интерес меѓу државите од Западен Балкан, што индицира дека е една од приоритетните области на политиките за справување со миграции.

Надлежен орган за донесување одлука за присилно отстранување од државата е Министерството за внатрешни работи. Во случај кога е одлучено дека странецот нема право да остане во Македонија, добива рок доброволно да ја напушти државата, а по истекувањето на тој рок ќе биде присилно отстранет. Сепак, оваа постапка се покажала како проблематична. Во случај на присилно отстранување, постапката предвидува предавање на странецот на претставници на државата чиј државјанин е или државата од каде што пристигнал. Проблеми настануваат кога треба да се радмитираат државјани на други држави. Бидејќи не постојат договори за реадмисија со државите на потекло на мигрантите (африканските и азиските држави), лицата се враќаат во државата од каде што влегле во Македонија. Обично, надлежните органи се соочуваат со потешкотии на ова поле. Имено, Македонија има потпишано Договор за реадмисија со Европската Унија кој претставува правна основа за реадмисија и враќање. Сепак, недостига протокол за имплементација со Грција. Во таков случај, постапката е многу комплицирана и оди преку дипломатските канали. Досега имало две иницијативи од македонска страна за потпишување на ваков протокол, но без одговор од грчка страна. Честопати, не постојат докази за тоа од каде всушност дошол мигрантот. Во тој случај, македонските надлежни органи го контактираат **интерпол**.

Заклучок

Статистиката покажува дека илегалната миграција во последните неколку години забележува промени и постои тренд на пораст на илегални мигранти кои доаѓаат од земјите на Западна и Северна Африка, Јужно-централна и Западна Азија и Средниот Исток. Најбројните мигранти се државјани на Авганистан, но има и лица од Сирија, Пакистан, Сомалија, Бангладеш, Тунис итн.

Причините за тоа вклучуваат разни социјални и економски фактори, примарно сиромаштија и политичка и безбедносна нестабилност. Сепак, Македонија не е нивна целна крајна дестинација, туку земја на транзит како дел од Балканската рута. Откако мигрантите ќе ја преминаат турско-грчката граница, се обидуваат да ја напуштат Грција по копнен, воден или воздушен пат. Традиционалната Балканска рута се однесува на оние мигранти кои се обидуваат да ја напуштат Грција по пат на копно; влегуваат во Македонија, продолжуваат кон Србија со цел да стигнат до Унгарија каде влегуваат во Шенген зоната. Истражувањето покажа дека македонските надлежни органи треба да направат поголеми напори при откривањето илегални мигранти бидејќи нивната бројка е многу поголема од официјалната статистика. Важните чинители и експерти кои беа интервјуирани се согласуваат дека бројот на илегални мигранти се очекува да се зголемува во годините што следат.

Илегалната миграција обично е поврзана со организиран криминал (криумчарење и трговија со луѓе) и затоа заслужува особено внимание. Иако надлежните органи препознаваат дека се работи за организиран криминал, стапката на откриени криминални групи вклучени во илегална миграција е загрижувачка – само по една или две откриени организирани криминални групи на годишно ниво. Правната рамка за справување со илегалната миграција е усогласена со законодавството на ЕУ и со релевантните меѓународни стандарди. Проблеми настануваат при нејзиното спроведување како што се тешкотии да се утврди идентитетот на мигрантите, проблематично спроведување на договорите за реадмисија поради објективни фактори (соработка со земјите каде мигрантите се враќаат, финансиски ресурси итн.) и субјективни фактори (недостиг на мотивација). Дополнително, постои висок ризик од злоупотреба на правото на барање азил. Постои можност голем број мигранти да поднесат барање за азил само за да избегнат да бидат притворени во Прифатниот центар за странци и успеваат да се сместат во Прифатниот центар за баратели на азил кој е од отворен тип и лицата кои се сместени можат релативно лесно да го напуштат. Во пракса, многу од барателите на азил го напуштаат Прифатниот центар за азиланти кон непозната насока, без да ја чекаат конечната одлука за признавање или одбивање на нивното барање. Отсуството на документи за идентификација кај мигрантите и активностите кои не се доволно координирани

помеѓу државите носи ризици дека истата ситуација може да се повторува и во друга држава низ која поминуваат на патот кон нивната посакувана дестинација. Од друга страна, македонските надлежни органи обично не ги прифаќаат тврдењата на барателите на азил како основани што покренува грижи за спроведените постапки и можните причини за вака ниските стапки на доделен азил.

Илегалната миграција е комплексен феномен и потребен е регионален пристап. Македонија е вклучена во сите регионални иницијативи кои се бават со ова прашање, но треба да се направат уште многу работи. На земјите од Западен Балкан им е потребна поддршка од меѓународната заедница, особено од Европската Унија со цел да се зајакнат нивните капацитети за превенција, откривање и справување со илегалната миграција. Ако се има во предвид дека Западниот Балкан не е нивна крајна цел, туку зона на транзит, надлежните институции може да го немаат истото ниво на мотивација да откриваат илегални мигранти бидејќи тоа чини многу па понекогаш преферираат „да прогледаат низ прсти“. Во најдобар интерес на земјите-членки на ЕУ е да обезбедат поддршка на земјите од Западен Балкан и да ги спречат обидите на мигрантите да стигнат до побогатите земји членки на ЕУ.

Conclusion

Statistics show that illegal migration in recent years noticed changes and there is a growing trend of illegal migrants coming from countries in West and North Africa, Central and South-West Asia and the Middle East. Most numerous migrants are citizens of Afghanistan, but there are people and from Syria, Pakistan, Somalia, Bangladesh, Tunisia. The reasons for this include various social and economic factors, primarily poverty and political and security instability. However, Macedonia was not a target destination, but a country of transit as part of the Balkan route. Once migrants will cross the Turkish-Greek border, are trying to leave Greece by land, water or air. The traditional Balkan Route refers to those migrants who are trying to leave Greece by land; entering Macedonia continue to Serbia to reach Hungary where entering the Schengen area. Research has shown that the Macedonian authorities should make greater efforts to detect illegal migrants because their number is much larger than official statistics. Important

stakeholders and experts interviewed agree that the number of illegal migrants are expected to rise in the years ahead. Illegal migration is usually linked to organized crime (smuggling and trafficking) and therefore deserves special attention. Although the authorities recognize that this is organized crime, the rate of detected criminal groups involved in illegal migration is worrying - just one or two organized crime groups discovered annually. The legal framework for dealing with illegal migration is harmonized with EU legislation and with relevant international standards. Problems arise when implementing it as difficult to determine the identity of migrants problematic implementation of readmission agreements due to objective factors (cooperation with the countries where migrants are returning, financial resources, etc.) And subjective factors (lack of motivation). In addition, there is a high risk of abuse of the right to seek asylum. There is a possibility many migrants to apply for asylum just to avoid being detained in the Reception Centre for Foreigners and fail to tap into the Reception Centre for asylum seekers that is open and people can be accommodated relatively easily leave. In practice, many asylum seekers leave the reception center for asylum seekers towards unknown direction, without waiting for a final decision on the recognition or denial of their request. The lack of identification documents and migrants in activities that are not sufficiently coordinated between countries brings risks that the same situation could be repeated in other country through which pass on the way to their desired destination. On the other hand, Macedonian authorities usually do not accept the claims of asylum seekers as legally grounded that raises concerns about the implemented procedures and the possible reasons for such low rates of granted asylum.

Illegal migration is a complex phenomenon and requires a regional approach. Macedonia is involved in all regional initiatives dealing with this issue, but is needed to do much more. The Western Balkan countries need support from the international community, especially the European Union in order to strengthen their capacity to prevent, detect and deal with illegal migration. In the best interest of the member states to provide support to the Western Balkans and to prevent attempts by migrants to reach the richer EU countries.

Литература:

• Feher, Margit; *Hungary Plans Security Fence on Serbia Border to Keep Out Migrants*, 17 June 2015, <http://www.wsj.com/articles/hungary-plans-security-fence-on-serbia-border-to-keep-out-migrants-1434561444>

• Kitanovski, Aleksandar; ILLEGAL IMMIGRATION, WAKEUP CALL FOR THE EUROPEAN UNION, **International Journal of Recent Research in Arts and Sciences** ISSN: 1857-8128, MIT University Skopje 2015 – available at : <http://journal.mit.edu.mk/files/Celosen%20zbornik.pdf>

• Charlton, Corey; *UN reveal 3,000 migrants are crossing the Greek-Macedonia border EACH DAY and says other countries must take in more refugees to help*, 25 August 2015, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3210202/UN-reveal-3-000-migrants-crossing-Greek-Macedonia-border-DAY-says-countries-refugees-help.html>

• http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_smug_eng.pdf

• <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:304:0012:0023:EN:PDF>

• <http://www.novamakedonija.com.mk/DetalNewsInstant.asp?vestInstant=21538>

• FRONTEX “Extract from the Annual Risk Analysis 2010”, Risk Analysis Unit, Reference nr: R023, Warsaw, March 2010 – available at: www.ed4bg.eu/files/ARA_2010_extract_24_May2010.pdf